

~~5452~~
a. 2685.

5452

Südametunnistuse piinad.

Aug. Strindbergi jutt. Eesti keelde **H. R.**

Narwas 1908. R. Pöder'i trükk.

Siidametunnistuse kinnas.

Mug. Sündusaj. 1917. a. 1. k. 1. j. 1. k.

„Meie Elu“ era kaasanne.

ENSV TA
Kirjandusemuuseumi
Arhiivraamatukogu

35030

1917. a. 1. k. 1. j. 1. k.

See jündis Saffa-Prantsuse jõja ajal, kaks nädalat peale selle, kui sakslased Prantsuse linna Sedani äramõt-
sivad, tähendab, septembrikuu keskpaigas 1870 a. Wäikese
Marlotti linna wõerastemajas istus westiwäel oma kirju-
tuse laua taga tagawaramäe bataljoni leitenant von Bleich-
roden. Ta kõwa kraega munder oli hooletult tooli peale
wisatud, kus ta nagu kofkukuivanud ja jõuetu surnukeha la-
mas ning kramplikult tühja käiksetega toolist kinni hoidis.
Mundri wõõ kohal paistiswad kulunud mõegarihmade jäl-
jed ning ta pahem hõlm narmendas mõõgatupe õerumisest,
tuna seljatagune aga tolmatwat maanteed kujutas.

Bleichroden oli prillid otja peale lükkanud ning istus
nüüd fulge käes hoides laua taga ja wahtis mõtetes ak-
nast wälja. Ta filmade ees seisis kaunis wiljapuuaed, kus
toredad õuna- ja pirni-puud rohke puuwilja all nõtkusi-
wad. Siin walmineiswad päikese paistel punakasprunnid
kürbitjad ja okalised artischokid; helepunased baklajanid pu-
netasiwad keppide najal, mille ümber nad endid pununud
oliwad, nende kõrwal tõstis oma pead lumivalge lillekap-
jas; hiigla päewalilled oliwad oma laiad fullakarwa wi-
mawarju taolised kübarad õhtu poole pööranud, kust loo-
jaminew päikene neile wiimaseid kiireid saatis. Raugemal
paistis wiinamarja põesjas, pruuni-roheta lehtedega, mille
wahelt walmunud wiinamarja-kobarad wäljapaistiswad. Ta-
gapool walendasiwad lõikamata wiljawäljad! wiljapead sei-
siwad longus, ning iga pisem tuulehoog sundis neid üht
osa maa emakesele heldest annist talle tagasi andma. Rau-
gel filmapiiril mustendas Fontainebleau mets. Dugewate

tammede latvad paistfiwad wäga mitmesugustes kujudes sinawa taewa peal; puude latwade taga seisis loojaminew päike, oma kullakarawa kollaste kiirtega looduses mängides. Paar mesilast keerlesiwad lillede ümber, linnukesed lendasiwad puudes ning wahete wahel wõõlas wärsket lewtoide lõhna läbi lahtitehtud akna tuppä.

Leitenat istus sulge käes hoides laua taga ning näitas wäga selle nõidusliku looduse pildi üle waimustatud olewat, mis tema ees ennast awas. „Misjugune tore maakoht!“ hüüdis ta, ja ta mõtted lendasiwad oma koduküla liiwa nõmmele, kus siin ja seal mõni üffik lidur männate oma kõweraid offi ülespoole tõstas, nagu tahaks nad taewast paluda, et see neid aitaks ning siin liiwameres ära uppuda ei laseks.

Doredat pilti tumestas wahetewahel tunni peal olewa soldati püstitiff, kes akna all edasi tagasi käis. Leitenant dile tuli juba mõttesse soldatit paluda, et ta enesele teise koha marsimiseks waliks, kuid ta kartis jeda mõtet kuuldamalt wäljautelda. Et tüütomast püstitikust lahti saada, pööris Bleichroden oma silmad pahemale poole aeda. Seal paistis kollaseks wärwitud, afendeta kõõgi sein, mille najal üks kuiwanud wiinamarja põesas seisis; ta eluta lehtedeta ja kobarateta fogu näis seina külge nagu finniäelutatud olewat, kuna ta kuiwad, faredad offjad igakord tunnimehe karmust kinni ahwardasiwad hakata kui see põesale ligines.

Leitenant wiskas rutulise waate kirjutuse laua peale. Seal seisis poolik kiri tema naisele, kellega ta alles neljandat kuud abielus oli ning kellega ta laks kuud enne sõjaalgust altari ees oli seiõnud. Sealsamas seisis ka pikkfilm ja Prantsusemaa kaart, mille kõrwal kahe Saksa mõtetarga Hartmanni ja Schopenhaueri kirjatoõd seisiwad. Korräga tõusis Bleichroden laua tagant üles ning hakkas saali möõda edasi tagasi käima. See saal siin oli enne

maalimise kunstnikkude pärast olnud, kes nüüd aga ära olivad põgenenud. Ta seinad olivad hulga õlimärvi piltidega kaetud, mis neid õnnelikka tundsiid meelde tuletasid, mis siin heledate lõumamaa päikese kiirte all jelles nõiduslikus, lahkes maafobafesjes mööda oli saadetud, — maafobas, mis nii suuremeeleliselt oma kunstimuseumid ja koolid wõeraste kätte usaldas. Mis lõik siin ei olnud joo-nistatud! Hispafia tantšijamad, Rooma mungad, toredad Normandia ja Briti mere kaldad, Hollandi tuuleweskid, Norra kalapüüdjad, Schweitsimaa Alpid... Nurgas seisis pähklapuust maalimise raam, mis nagu hirmuga püstitikkude eest sinna peitu oli pugenu. Määritud wärwide lauafene rippus poolkuiwanud wärwidega seina peal; paar tulipunast hispaanlase mütsi rippusiwad warna otsas; sealsamas seisiwad ka paar poolpleekinud ja higist, kunstnikkudest mahaammustatud mütsikest.

Leitenant kõndis kohmetanult saali mööda; näitas, nagu oleks ta mõni kelm olnud, kes nägemata wõerasse korterisse on tunginud ning iga silmapilk peremehe tulekut kardab. Ta jättis kõndimise järele, istus laua taha ja hakkas kirja edasi kirjutama. Esimesed lehefuljed olivad juba kõigeawalikumate puuduste, kannatuste ja hädade kirjeldustega täis täidetud, kui ta forraga naise käest teate sai, et ta warsti emaks hakkab saama. Leitenant kahtis sulle tindi sisse, et oma mõtteid kõigeallimaga jagada ning kirjutas edasi.

„...näitusjeks, kui ma oma nälginud soldatitega — neid oli jada meest — peale neljateistkümnne tunniise käigu ühte metša juhtusime, leidšime sealt ühe mahajäetud moona koorma. Kas tead, mis siis sündis? Nälginud, roidunud soldatid tormasiwad kui hundid moonawankri kallale; et aga toidumoona ainult umbes kahetekümnele mehele jätkus, siis hakkasiwad nad koledesti kisklema. Üksigi ei kuulnud enam minu sõna,

fui aga seersant palja mõdegaga nende peale tormas, siis tapšiwad nad ta püssipäraga ära. Kuusteistkümmend inimest oli haawatuid ja surnuid. Need, kellel õnneks läks wanakrist midagi kätte saada, sõiwad nii juure ahnusega, et kobe maha langesiwad ja igawesti uinusiwad. Sõber tõusis sõbra, wend wenna wastu üles — nad oliwad kiskjate metsloomade sarnased, kes walmis on ükssteist saagi pärast tüklideks kiskuma!

„Üksford saime meie kaju kindlusi ja kaitsewallisi kiiresti ülesehitada; jelles metsata maakohas ei olnud aga muud materjali käepärast, kui ainult wiinamarja põesaid ja nende tugesid. Kõle oli waadata, kudas mõne filmapilguga terwe wiinamägi ära jai rifutud, kudas haljaste lehtedega ja mahlaste kobaraatega wiinapiiwid maa seest waljatisti uing batareideks punuti, näitas nagu jookseks weri mahlastest wiinamarjadest wälja. Käägiti, et see wiinamägi nelikümmend aastat wana oli. Tähendab, meie häwitamise tunni aja sees neljakümne aastalise waewa sootumaks ära. Ja see sündis ainult sellepärast, et meil batareide tagast wähem hädasohtlikum nende peale lasta oleks, kes seda wiinamäge oliwad harinud...

„Eh! jälle, kui meie üksford walminud niisupõlul wastastiku laffime. Kõpsed niisuterad pudenesiwad nagu lumekübemed tormi ajal meie jalgade alla, niisutõrred langesiwad maa peale, et esimese wihma järele äramädaneda... Saad nüüd isegi aru, kallikene, et üksigi inimene peale niisuguste tegude rahulikult õõse magada ei wõi! Aga ometi ei teinud meie muud midagi, kui täitšime oma kohut? Aga mõned julgesiwad weel tõendada, et oma kohuste täitmine südamele rahu toowat!

„Kuid halwem osa on meil weel alles ees. Sa oled ehk kuulnud, et prantslased tuhandete kaupade üles

olla astunud wabatahtlikult oma põldusid ja majasid
kaitsma. Preisi walitsus ei loe aga neid wabatahtliki
mitte soldatiteks, waid salakuulajateks ja äraandjateks,
ning lasseb igahilte maha, kes aga kätte juhtub. Sa
see sünnib kõik sel põhjusel, et sõda mitte üffitud ini-
mesed ei pea, waid ainult riigid! Kas ei ole aga
soldatid mitte üffitud inimesed? Kas ei ole aga need
wabatahtliksed mitte soldatid? Nemad kannawad halli
jäagrite polgu mundrit, munder teeb aga soldati.
Selle peale wastatakse, et need wabatahtliksed ei olla
mitte sõjawäe firja ülesse wõetud! Tõsi, kuid sõja-
wäe firja ei ole nad ainult sellepärast ülesse wõe-
tud, et walitsusel nüüdsel kibedal ajal aega ei ole nende
nimesid üles kirjutada, ehk jälle sellepärast, et walit-
susel ühendus küladega küllalt mitte korralik ei ole.
Praegu istuwad minu biljardi toas kolm niisugust
wangi, ja ma ootan igal filmapilgul sõjawäe ülemuse
otjust nende kohta."

Ta wiskas julepea laua peale ja helistas käskjalga.

"Mis wangid teewad?" küsis Bleichroden.

"Biljardid mängiwad, teie ausus!

"Anna neile paar pudelit walget wiina, aga kõige
nõrgemat... Ega midagi iseäralist ei ole sündinud?"

"Ei midagi! Kuulen, mis käsite, teie ausus!

Bleichroden kirjutas edasi:

"... Misugune imelik rahwas on need prants-
lased! Need kolm wabatahtlist, kellest ma sulle juba
kirjutasin ja kes, wõib olla, (ma ütlen — wõib olla
sellepärast, et ma loodan, et seda mitte ei sünni,) ehk
juba mõne päewa pärast surma saawad mõistetud,
mängiwad praegu kõrwalises toas rahulifelt biljardid
ning ma kuulen siit selgesti, kuidas nad munadega
kõlksutawad. Misugune lõpmata rõdemus õhk! Mis-
sugune haawaw külmus elu wastu! Tahtmata pead

imeštama, kui näed, misjulguse julgusega nad surmale filma vaatavad! Ehk näitab see ainult seda, et neil elu mitte kallisk ei ole, kui nad nii rahuliseft temaga jumalaga jätavad? See tähendab, mina tahan ütelda, et neil ei ole wist mitte niisuguseid kallid südemeid, nagu, näituselks, minul on, mis neid eluga rohtem ühte siukfiwad. Ma loodan, et sa mu sõnu digesti mõistad, ning wahest ei mõtle, et ma ennast tõesti kõidetuks pean... Ah, ma ei tea tõesti, mis ma kirjutan, — ma ei ole enam mitu ööd järgi mööda magada saanud ja mu pea..."

Keegi koputas ukse peale. Leitenandi sõna „sisse“ peale läks üks lahti ja sisse astus üks Prantsuse preester. Ta oli lahke ja kurwa, kuid ka iseäranis kindla näoga wiiekümneaastane mees.

„Leitenandi herra,“ ütles ta, „ma tulin teie käest luba paluma, et ma wangidega kokku wõiksin saada.“

Leitenant tõusis üles ja hakkas mundrit jelga tõmbama, kuna ta preestriks käega märku andis sohwa peale istuda. Waewalt oli ta aga nõõbid kinni pannud ja kõwa krae ümber kaela tõmmanud, kui ta korraga tundis, kuidas tema endised laenetawad tundmused kadusiwad ning kuidas ta weri nagu ära jahtus ja soontes seisma jäi. Ennast sirgeks ajades ja käega ühe mõtteteaduslise raamatu peale toetades, ütles ta:

„Olge head, preestri herra, kuid ma kardan, et see kälaskäik wangidele sel filmapilgul mitte iseäranis meele järele ei ole, nad on mängust wäga waimustatud!“

„Lubage, leitenandi herra,“ wastas preester, „ma tunnen wist prantslasi paremini, kui teie. Weel üks küsimus: kas teil siis tõesti nõuu on neid noorimehi maha lasta?“

„Muidugi, preestri herra,“ wastas Bleichroden. „Kui-gid peawad sõda, aga mitte üksikud isikud.“

„Wabandage leitenandi herra, kas ei ole aga niijama meie, kui ka teie soldatid, üsikud isikud?“

„Wabandage, preestri herra, õige küll, aga see ei ole mitte niisugusel ajal maksew.“

Leitenant pani kuuwatuse=paberi naise kirja peale ja rääkis edasi:

„Ma olen praegusel filmapilgul ainult Saksja riigi asemik.“

„Õisi küll, leitenandi herra, teie armuline keiserinna oli ka Saksja riigi asemik, kui ta Saksja naisterahwastele üleskutse wälja andis, milles ta neid haawatuid rawitsema kutsus, ja ma tean tuhandeid prantslasi, kes teda sellepärast õnnistawad, aga ometi wamuwad prantslased saksjasi. Leitenandi herra, ma palun teid ärapeastja Seesuse Kristuse nimel (neid sõnu üteldes tõusis preester üles, wõttis oma waenlase käed pihku ja rääkis nuuskudes edasi,) kas teie ei wõikis ehk keiserinnale ette panna?“

Leitenant pidi juba midagi ägedat ütleva, kuid ometi sai ta enese üle wõitu ja wastas rahulikult:

„Meie pool ei sega naisterahwad endid politikasse.“

„Kahju, wäga kahju,“ wastas preester ennast sirgeks ajades.

Leitenant ei kuulnud ta wastust, sest ta tähelepainemine oli ühe iseäralise müdina peale pööratud, mis wäljast kostis. Tema näole ilmus kärstitus. Ta kahwatas ära; näis, nagu ei jõuaks isegi ta kõwa mundri krae rahutust jüdame juurest eemale peletada.

„Õlge nii lahked, preestri herra, istuge,“ hüüdis ta segaselt. „Kui soowite, siis wõite wangisid waatama minna, kuid istuge siin weel ainult üks filmapilk.“

Leitenant hakkas uuesti kuulama ning kuulis nüüd selgesti hobusekapjade müdinat.

„Ei, ei, preestri herra, oodake weel paar filmapilku!“ lordas ta katkestatud healega.

Preester seisatas. Leitenant ajas ennast aknast wälja nii palju kui wõis. Hobusekapjade müdin tuli ikka lige-

male ja ligemale; neljajooks jäi tasafemaks, muutus traadimiseks ning viimati kuuldus ainult tasast sammumist. Siis jäi kõik vaikseks. Kuuldus sammusid, mõega ja kannuste kõrinat — Bleichrodeni pihku pisteti kiri. Nervilikult kiskus ta ümbriku puruõs ning viskas filmad kirja peale.

„Mis kell on?“ küsis ta iseeneses. „Kuus! Tähendab, kahe tunni aja pärast saavad wangid ilma kohtuta ja ülekuulamiseta mahalastud!“

„See ei wõi tõi olla, leitenandi herra! Ei wõi niisugusel kombel inimesi teise maailma saata!“

„Kas wõib, ehk ei wõi, seda ei tea mina, kuid käsukirjas on öeldud, et wangid enne õhtupalwet maha peab lastama ja seda pean ma ka tegema, kui ma ennast ülemuse filmas kahtlaseks ei taha lasta teha. Siis on veel wali noomitus selle kohta, et ma 31. augusti käsukirja mitte korraga täitnud ei ole. Preestri herra, minge rääkige teie nendega ja peastke mind sellest piinlikust kohuse-täitmisest.“

„Teie loete siis seda piinlikust kohusetäitmisest, kui teie õiget kohtuotsust teada annate?“

„Mina olen ju ka ometi inimene! Ehk ei pea teie mind inimeseks!“

Da kiskus mundri krae lahti ja hakkas siis mööda tuba edasi tagasi käima, kus juures ta hing rinnus finni taktis jääda. Mikspärast ei wõi meie igakord inimesed olla? Mikspärast peame meie igakord kahefordset oja mängima? „Oh, preestri herra, minge rääkige nendega! Kas nad naised mehed on? On neil ehk naised lapsed? Võib olla, wamenad?“

„Neil ei ole ühelgi naist,“ vastas preester. Kuid selle öö wõiksite teie nendele ometi kinkida.“

„Ma ei wõi! Käukirjas on selgesti üteldud: kuni õhtupalweni; pealegi peame meie homme koidu ajal teele minema. Minge nende juurde, preestri herra! Minge nende juurde.“

„Ma lähen, — kuid leitenandi herra, ma hoiatan teid! ärge minge kodust ilma mundrita wälja, muidu wõib teil niisamasugune saatus osaks saada, nagu neil wangidelgi, sest ainult riided teewad soldati.“

Ja preester läks.

Bleichroden oli kangesti ärritatud. Ta lõpetas pooleli jäänud kirja ära, pitseeris ta finni ja kõlistas.

„Saada see kiri minema,“ ütles ta käskjalale, „ja käsi seersandil siia tulla.“

Seersant tuli.

„Kolm kord kolm — üheksa, ei kolm kord seitse. Seersant, wõtke kolm kord... katškümmend seitse soldatit ja laske tunni aja pärast wangid maha!“

„Maha lasta?“ küsis seersant imestades.

„Jah, maha lasta! Walige rohkem pahemaid mehi, walige neid, kes minewa kord tule ees oliwad. Kas saate aru! Walige, näituseks, Befelit ja teisi niisuguseid! Peale selle saatke minule kuusteiskümmend meest, aga rutemini. Kõige wapramaid! Meie läheme Fontainebleausse waenlase seisukohta järele vaatama. Kuni meie tagasi tuleme, olgu kõik lõpetatud. Kas saite aru?“

„Kuusteiskümmend meest teie jaoks, katškümmend seitse wangide jaoks. Kuulen teie käsku, herra leitenant!“

Ja seersant läks.

Leitenant pani hoolega mundri nõõbid finni, riputas mõdega külje peale ning pistis rewolvri tasku. Siis pani ta sigari põlema, kuid suitsutada ei saanud ta ometi, sest ta hing kippus rinnus finni jääma. Ta pühkis kirjutuslaualt tolmu ära ning hakkas siis laua peal seiswaid asju korraldama. Siis seadis ta mööblid korrale. Peale selle wõttis ta kammi ja harja ning hakkas peegli ees juukseid sugema. Siis wõttis ta seina pealt wärwidelauakese ning hakkas seal wärwisid murima; peale selle katkus ta kõik punased mütsid wärna otjas hoolega üksteise järele läbi,

ning püüdis feina najale toetatud maaldbriraami jalgade peale tõsta. Kui viimati aias püsside kõrinat ja soldatite sammusid kuulda oli, polnud toas mitte ühtegi asja mida ta läbi ei olnud katsunud. Bleichroden astus wälja, komandeeris soldatifi pahemale poole marsšima, astus ise jalga ette otša ja sammus kiiresti külast wälja! Näitas, nagu põgeneks Bleichroden tagaajajate waenlaste eest, soldatid jõudsiwad suure waewaga ennast leitenandi kannul hoida. Kui neil teel läbi põllu tuli minna, siis käs kis ta soldatifi üksteise kannul käia, et mitte ilmaaegu wilja mahatallata. Olgugi, et leitenant terve tee tagasi ei waadanud, kuid siiski wõis ta järelsammuja märgata, kudas ta nunder ennast kofku kiskus, mis küll wist sellest tuli, et ta keha kängesti wäriſes, näis, nagu ootaks ta iga filmapiſſ seljatagaſt tugewat maſsu. Metsa ääres komandeeris leitenant: seija! Siin käs kis ta soldatifi rahulisti puhata, ning astus siis ise metsa.

Kui leitenant ennast täiesti üſſinda metsa sees leidis olewat, õhkas ta sügawasti ning pööras siis kiſta jalgtee peale, mis läbi pakſu wõſastiku Hundilõhe juurde wiis. Puud ja põesad oliwad juba tumeda ämariku sees, kuid wägewate tammede latwu fullatas weel loojaminew päikene. Leitenandil näis, nagu lamaks ta sügawal pimedas merepõhjas ning wahiks läbi roheliſte lainete päewawalguſt, milleſt ta igawesti lahutatud oli. Kui rahuſtawalt mõjus ſee suurepäraline imelik mets ennemini ta hinge peale, nüüd näis ſee aga tale nii jüdameta, nii waſtik, nii kahetülgne olewat. Iſegi loodus näis oma mõiſtuſeta, unenäoliſes olekus wäga õnnetu olewat; näis nagu ei mänginud ſiin tahtmiſe wõim mingiſugufuſt oſa. Siin wõidelda, meeledrabeitlikult elu pärast; dige küll, werd ei walatud ſiin mitte, kuid hirmu ja häda oli ſiin niifama palju, nagu meelemõiſtuſega olewuſtegi keſkel. Wäikeſed tammekeſed tapſiwad juuremaks kaſwades haiglaſed buſipuu kaſud ära.

Ainult väikene osa bukiisid sircus suurteks puudeks; tuhandete buki seast õnnestas peaaegu ainult ühel täieealiseks hiigla koljatiks sircuda, mis jälle oma kord oma lehwemate naabrite elu ära püüdis lämmatada. Aga tamm, see ilmaarmuta tamm, kes uhkelt arwas, et päikene üksi tema jämeda tüve ja ta kõverate oksade jaoks paistab, see tamm algas kõige enne maaalust mõitlust. Ta laotas pikad juured igale poole laiali, mis maapinda uuristades, wiimase toitwa aine teiste taimede eest äraõgijiwad kui ta oma laia lehelise krooniga mitte oma wastasid ära ei jõudnud lämmatada, siis katsus ta neid näljaga ärasuretada. Kõrskpuud ongi ta juba ärahawitanud, oneti hakkas siin tähtsat osa bukipuu mängima, olgugi et aegamööda, kuid sihikindlalt; ta fiibe mahl tappis igasuguse taimede ära. Ta leidis uue hawitamise abinõu — kihwtitamise — üles; kõik pibi tema ees kaduma; isegi kõige pisem rohuliblekene ei mõinud ta warjus kaswada, maapind bukipuu ümber oli muft, nagu furnuhaud — sellepärast oli aga tulewik tema päralt.

Leitenant läks ifka kaugeemale ja kaugeemale. Mõdegaga põfaste wastu wehkides ei pannud ta tähelegi, kui palju mahlasteid tamme kaswusid ta oma tee peal puruks raius, kui palju taimesid ta mõega läbi wigastatud saiwad. Ta ei mõinud mislegi üle mõtelda, talle näis, et ta hing nagu uhmris peeneks tambitud oli. Riipea kui mõni mõte ta hinges kindlat kaju hakkas mõtma, sulas ta ruttu ära ning kadus jäädawalt; mälestused, lootused, wihawaen, heikus ja hirmus põlgatus kurjuse wastu, muutus iseäraliseks seguks ta leegitsewas peajus; näis, nagu põleks temas eneses kustutamata tuli, mis tema ihuhoojust kolevasti kõrgendas ning kõiki tema kehajagusid ära sundis sulama ja igawesti äraaurama. Korraga jäi leitenant ehmatades seisma: Marlotti poolt kõlas imelik heal, mis nagu kõnemürin õhu wärisema pani ning mitu korda Sundilõhe kaljuliste seinte wahelt wastu kõlas. Seal löödi trummi. Cfite kõlas

kestew rutuline: trrrram! Siis järgnesiwad üksteise järele tumedad, raskeb löögid, üks ja teine; näis, nagu peefaks keegi wastu puufärgi kaant, kuna ta ise selle juures lei- naja majarahwa rahu rikkuda ei tahaks. Trrrram—trrrram! Tramm! Tramm! Leitenant waatas kella. Kolmweerand seitse. Weerandtunni aja pärast on kõik lõpetatud. Mis teha? Kõju waatama minna? Kuid ta põgenes ju praegusel filmapilgul jellesama eest! Ei, ei! Ei misgi hinna eest ei hakka ta seda pilti waatama! Ja leitenant ronis ruttu puu otsa.

Seal kaugel paistis linn, nii lahke ja rõõms oma aiakestega ja kirikutorniga, mis kõrgelt üle katuste paistis. Enam ei olnud midagi näha. Ta wõttis kella taskust ning hakkas hoolega sekundinäitajat wahtima. Tik, tik, tik, tik! Ta keeras wäikese numbrilaua ümber nii ruttu, nii ruttu! Minutinäitaja tuisatas igaford, kui wäikene torra ringi ümber ära oli käinud, kuna tunninäitaja liikumata paigal näis seiswat.

Seitsmese oli weel wiis minutit puudu. Leitenant ha- ras kätega hiilgawatest okjadest finni ning surus ennast kõwasti wastu pund; kell wärises tal käes, ning ta weri woolas joontes kiiremini kui kunagi enne. — Krahh! kuuldus kaugel, nagu oleks seal midagi korraga katti murdu- nud, ning musta katuse ja walge õunapiuu kohale ilmus sinakas suits, sinakas-walge, nagu kewadine pilweke, — kuid mis see tähendab? Pilwekeise kohale ilmus õhusse, üks ring, kaks ringi, kolm ringi, mitu ringi, ning näis, nagu ei oleks paugud mitte seina wastu käinud waid õhusse.

„Pole ju kõik nii halb, nagu mina mõtlesin,“ üt- les leitenant iseeneses puu otsast maha ronides. Ta oli na- tufene rahulikum, sest hirmus töö oli ju korda jaadetud.

Kõstis wäikese kirikutella heal, mis surnud sõjameeste wiimaseid palweid taewa poole kandis, kes oma kohuse täit- nud oliwad ja nüüd wiimast und puhkasiwad. Waeste sol-

datite palweid aga, kes neid wiimasele unele olivad saatnud, ei näinud kirikufella heal mitte tähele panewat, olgugi et wiimased ka oma kohuse täitnud olivad.

Päikene läks looja; kuu, mis terve pealelõunase aja lahwatanud kollaka tera näol oli paistnud, hakkas nüüd punetama ja ifka heledamini ja heledamini paistma; wäikene salt liikus Fontouri poole edasi ning nõrk kirikufella heal kõlas ifka tasamini ja tasamini sõjameeste kõrwu. Salgake sammus nüüd kiwiteed mööda, mis Remourisfe wiis. Kahel pool tee ääres kaswasiwad paplite read, nii et see marsimiseks nagu loodud oli. Nad läksiwad ifka kaugemale. Kuuwalgus läks ifka heledamaks.

Tagumistes ridades kuulbus sõjastamist: soldatid pidasiwad aru, mis teha, mõned andsiwad nõu kaprali läbi leitendanile ütelda, et aeg kodu poole pöörata on, sest homme koiduga pidi sõjawägi teele minema; pealegi oli maakoht kaunis hädaohtlik. Kuid korraga komanderis Bleichroden koguini ootamata: seija!

Salt seisatas künka otsas, kust tore waade Marlotti poole ennast awas. Seersant seisis taja nagu jahikoer, kui ta oma saaki waritseb. Hakati trummi lööma. Helises ka Remouris, ning selle järele helistasiwad kõik pisemad kirikufellad õhtupalwele, üks heledamini, kui teine; kuid kõige selgemini helises Marlotti kirikufella heal; ta näis nagu palumat: peasta — peasta! peasta — peasta! kuid Bleichroden ei wõinud siin kedagi enam peasta.

Korraga kostis tume mürin, mis nagu maa alt kostis. See oli õhine pauk Schaloni peakorteris. Läbi õhtuse udu, mis wäikest Luani jõge nagu waibaga kattis, tungis tume kuuwalgus ning walgustas jõge nii nõiduslikult, et ta nagu wäikene laawa ojakene näis olewat, mis eemal seiswast Fontainebleau metsast, nagu mustendawast tulemäest wäljawoolas.

Shtu oli lämmastaw jõe, kuid soldatid olivad kahwatanud, kui furnud. Nad saidwad kõik wäga selgesti aru, mille üle leitenant mõtles, kuid kunagi ei näitanud ta neil nii imelik olewat kui praegusel filmapilgul, ning nad hakkasiwad juba äranägema, et see ilma sihita seisukoha waatamine suurel kiwiteel weel koguni halwasti lõppeda wõib.

Wiimati astus kapral Bleichrodeni juure ning tuletas tale meelde, et aeg kodu poole pöörata on. Bleichroden kuulas alandlikult, nagu oleks see mõni iseäralik käsk olnud. Siis komandeeris ta soldatid kodu poole marsšima.

Kui nad tunni aja pärast esimesest Marlotti wärawatest sisse sammusiwad, märkas kapral, et leitenandi jalgu nagu krambid kookukiskusiwad, ning et ta nagu joobnud edasi tuikus. Platši peal läks jalk laiali, ning leitenant hakkas ka oma poole sammuma.

Koju ei tahtnud ta sugugi minna. Misgi asi ajas teda kuhugi, — kuhu aga, seda ei teadnud ta isegi. Ta waade hulkus ühe asja pealt teisele eale, ta ninasõrmed olivad laiali weniinud, nagu jahikoeral. Ta wahtis ümber ning tõmbas sügawasti enesele õhku sisse, nagu nuusutaks ta teatawat haifu. Keegi ei näinud teda ja ükski ei tulnud tale wastu. Ta tahtis tingimata sinna kohta rutata, kus weretöö korda saadetud, kuid jelsamal ajal kartis ta teda nagu tuld. Wiimati sai wäsimus teiste tundmuste üle mõitu ning leitenant läks koju. Hoowiwärawate juures jäi ta natukeseks seisatama. Siis aga sammus ta ümber kõõgi oma korteri poole. Siin juhtus ta seersandiga kokku, mis teda nii hirmutas, et ta seina najale pidi toetama. Seersant kõhtus ka ära, kuid warsti toibus ta ning hüüdis:

„Mis käsite, leitenandi herra?“

„Hea küll, hea küll! Kõik on korras! Minge kodu ja heitke puhkama!“ vastas Bleichroden kärmelt, nagu kardaks ta, et seersant ehk midagi jutustama hakkab.

„Hea küll, hea küll, leitenandi herra, kuid asi seisab jelles, et...“

„No ja, see on väga hea! Minge! minge! minge!“ — Ring leitenant hakkas nii kärmelt kõnelema, et seersant ühte sõnakestgi wabele ütelda ei saanud; igakord kui seersant suu lahti tegi, walas leitenant talle sõnu, nagu ämbriga kaela, mis seersanti wiimati ka nii ära tüütas, et ta leitenandiga jumalaga jättis ja kodu läks.

Leitenant hingas nüüd kergemalt, nagu poisikene, kes witsa eest pumuma on saanud.

Ta läks aeda. Kuu walgustas heledasti kollast kõõgi seina, ning wiinamarja põesas firutas endist wiisi oma luukere taolisi oksti tumedas walguses. Kuid mis see tähendas? Kaks, kolm tundi tagasi seisis see põesas surnult, lehteta, ilma mingisuguse elumärgita, kramplikult kokkufiistud halli luukere kujukades, nüüd aga rippusiwad ta peal ilusad punased kobarad, ning ta ise näis nagu haljaks läinud olemat. Leitenant astus ligemale, et waadata, mis ime selle põesaga sündinud oli.

Põesale liginedes puutus aga leitenandi jalg millegi fitte ja libeda asja külge ning ta tundis lammastawat, wastikut haisu, nagu oleks ta tapamajasse astunud. Ta nägi nüüd selgesti, et see põesas seefama oli, ning seefamas ja niisama nagu ennegi seisis, kuid krohw oli kõõgi seina pealt osalt maha kukkunud ning mõnes kohas paistsiwad wereplekid. O, siis ongi siin see koht! Siin, tähendab, ongi siis „see“ sündinud!

Ruttu läks ta majasse, kuid eestoas libises ta jalg ning midagi libedat jäi ta saapatalla külge. Silmapilk tõmbas ta saapad jalast ning wiskas nad õue. Siis läks ta tuppa, kus kõige pealt ta filma laua peal seisaw õhtu-

jööb puutus. Nälg piinas leitenanti kolebasti, kuid siiski ei julgenud ta sööma hakata. Kruua seisis ta liikumata, õhtusööki silmitsedes. Köök oli nii hoolega walmistatud: wärske wõi, lumiwalge laudlina peal, ümmargune juust, mis nii isuäratawalt wiinapuu lehe peal seisib, ilus walge leib, mis sugugi selle musta ruffileiwaga ühesugune ei olnud, mis ta harilikult kodus oli söönud, punane wiin kristalli farafinis, roosakad praetud lambaliha kükkid — see kõik oli nii ilusalt, nii hästi, nii maitserikkalt lauale seatud, nagu oleks jeda mõned sõbralikud käed teinud. Kuid kõik weri tungis temale pähe, kui ta söömise peale mõtles. Korruga haaras ta kelluse ja helistas. Väwese ilmus perenaine ning jäi ilma sõna lausumata seisma. Ta pööras silmad leitenandi jalgade peale ning ootas, et wiimane ehk midagi küsib. Kuid leitenant ei teadnud isegi, mis talle tarwis oli, ta oli unustanud, mispärawt ta helistas. Tarwis midagi wastata.

„Teie olete minu peale pahane?—pahwatas ta korruga juust wälja.

„Ei mitte, mu herra!“ wastas perenaine aralt. „Mis küsite?“

— Ning ta waatas uuesti Bleichrodeni jalgade peale.

Tahtmata pidi ka leitenant oma jalgade peale waatama ning nüüd alles märkas ta, et ta sukades seisib.

„Andke mulle oma käsi,“ — hüüdis korruga leitenant ning sirutas perenaise poole oma käe.

„Ei,“ — wastas perenaine lühidalt, keeras ümber ja läks ära.

Peale niisuguse alatu teo tuli Bleichrodeni mehisus jälle tagasi. Ta haaras tooli ja istus laua juurde. Riipea aga, kui ta lihataldrefu kätte wõttis ja wärske prae hais ta ninasse tungis, tuli tal jälk tundmus peale; ta tegi afna lahti ning wiskas taldrefu kõige täiega afnast wälja. Ta wärises kõigest kehast, tundis enda täiesti haige ole-

wat ning ta filmad jäiwad forraga nii hellaks, et ta midagi heledat näha ei wõinud. Künla walguš jünntas ta filmadele iseäralist terawat walu. Wiina pudel, punased funstnikkude mütsid, wärwide laud, — ühe sõnaga, kõik, mis toas punane oli, lendas afnast wälja. Wiimaks heitis ta woodisse. Ta tundis eneses nii fuurt wäsimust, et ta ifegi filmi kinni pigistada ei jõudnud.

Niifuguses seisukorras lamas ta terwe tunni, kuni ta kõrwalises toas heali kuulis. Need oliwad faks kaprali, kes õlleklaaside taga istuſiwad. Bleichroden ei tahtnud nende juttu mitte kuulata, kuid tahtmata pidi ta seda tegema. Kuulame, mis nad rääkiſiwad:

„Misfugused tublid poisid need faks lühikest oliwad! Pikem oli natukene arg“.

„See tähendab, et ei wõi juſt ütelda, et ta arg oli. Ta kukkus ainult ſeina kõrwale maha, ei olnud jõudu mehikeſel jalgade peal ſeista. Ta palus weel ennast puu külge kinni ſiduda üteldes: tahan ſeista!“

„Aga need teised faks — waat neil oliwad alles pead otsas. Seiſiwad, käed risti, nagu päewapiltniku appa- radi ees“.

„Ja kui preester nende juurde biljardi tuppa aſtus ja ſurmaotsjuſt kuulutas, ſiis kukkuſiwad nad kõik kolmekeſte põrandale, kuid mitte üksgi nende ſeaſt ei piikſatanud, üksgi neift ei palunud armu!“

„Ja, tublid poisid! Seal pole enam midagi ütelda! Sinu terwiſeks!“

Bleichroden mattis pea padja fiſſe ning toppis kõrwad linaga kinni. Warſti tõuſis ta aga woodiſt üles. Miſgi aſi kiſkus teda uſſe poole, mille taga jutuaſajad iſtuſiwad. Ta tahtis weel kuulata, mis nad rääkiſiwad, kuid ſoldatid haſſaſiwad taſemini rääkima, ning ta ei ſaanud midagi aru. Ta aſtus taſakeſti uſſe juurde, kummardas ning pani kõrwa wõtmeangu juurde.

„Aga kas ja ka meie meeste peale waatafid? Nad läkšivad kõik walgeks, nagu kriit, — ja paljud lastkšivad foguni õhku. Kuid taja, sellest mitte üks sõna! Aga siisgi oliwad nad peale furma paar naela raskemad, kui enne. See oli ju niisama hea, nagu oleksime kartetšhiga räästaid lastnud!“

„Di = oi = oi! Kuid mis seal teha! Sõjas on lugu paha! Sinu termijeks!“

Bleichroden oli küllalt kuulunud; iveri woolas talle nii kangesti pähe, et ta kudagi moodi magama ei saanud uinuda. Ta läks jaali ja palus soldatifi kodu minna.

Eiis pani ta ennast riidesse, walas enesele külma wett pähe, wõttis raamatu ja hakkas lugema. Ta tuiksoon lõi palawiku taolise kiirusega.

Warsti pani ta aga raamatu kinni, sest keegi kšendas ja wehkles ta sängis!.. Kes see oli? Ta nägi iseäralist fogu kelle alumine pool framplikult wärišes, kuna ülemine jagu nagu kivistatult liikumata lamas; leitenant kuulis imelikku wärišewat üminat, mis lina alt kostis. See oli ju tema enese teha? Kas ta siis tõesti kaheks oli jagunenud? Ta nägi ju ennast, kuulis ennast, nagu mõnd wõõrast tundmata isikut.

Kisa kestis edasi. Ta nägi, et üks lahti läks ja perenaine sisse astus; ta oli wist muidugi enne koputanud.

„Mis käsitate leitenandi herra? — küšis ta, kuna ta filmad nagu sõed peas õõgusiwad ja huuled iseäraliselt naeratašiwad.

„Mina?“ — wastas haige. — „Mitte midagi! Kuid ta on wist wäga haige ja nõuab tohtri abi!“

„Tohtrit meil ei ole, — tema kohut täidab harilikult preester,“ — wastas perenaine. Ta ei naernud enam.

„Noh, siis paluge preestrit, — olgugi et ta just wäga ei armašta!“

„Noh, kui ta haige on, siis ta nimelt armastabgi neid,“ — ütles naisterahvas ja kadus.

Varsti ilmus preester. Ta astus woodi juurde, wõttis haige kae pihku ja hakkas ta tuifsoont katsuma.

„Noh, mis teie arwate?“ küsis haige. „Mis tal on?“

„Mitte puhas südametunnistus,“ — wastas preester lühidalt. Bleichroden kargas üles ja kirjendas:

„Mitte puhas südametunnistus, sellepärast, et ta oma kohut täitis?“

„Jah,“ wastas preester ning wõttis siis märja kätterätiku ja määsis sellega haige pea finni. „Nüüd kuulge teie mind, kui wõite. Nüüd olete teie kohutu all! Nüüd kannate teie palju raskemat trahwi, kui need — kolm!“ Teie kuulake mind hästi! Teie wõite warsti hulluks minna! Katsuge kord põhjalikumalt see küsimine läbi mõelda! Võõtage oma mõtetega natukenegi, ning teie näete, kudas kõik wanade rööbaste jisse läheb! Waadake minu otja ja kuulake hästi terawasti minu sõnu, kui wõite! Teie olete kahets jagunenud! Teie näete üht jagu enesest, nagu midagi wõerast kõrwalist. Kudas olete teie nii kaugele läinud? Ja, kas näete, meid sunnib inimlik walskus jagunema, — walskus, mida kõik nüüdne jeltskond põeb. Kui teie täna oma naisele kirjutasite, olite teie lihtne, tõsine ja hea inimene, kui teie aga minuga rääkima hakkasite, olite teie koguni teine! Sgauks jeltskonna liige seisab kõige wähem kahest isikust koos. Kui mõne wälimise tõuke, ärituse ehk raputuse mõjul inimese hing ennaft awab, — tulewad ta mõlemad pooled nähtawale, kes imestades üksteist silmitseswad. Ma näen teie ees pörandal raamatut, millega ka mina tuttaw olen; selle raamatu wäljaandja oli sügaw mõtleja, ta tikkus igale poole elu hädade jisse, uuris ta saladuslist mõtet, kuid ometi ei jõudnud temagi kahetsjagunemise eest ärapõgeneda, sest et elu, sündimine, kumbed, inimlikud nõrkused teda armuta sinna kiskusiwad.

Teie näete, armuline herra, et ma ka teifi raamatuid, peale piibli olen lugenud. Ja ma ei räägi nüüd mitte nagu preester, vaid kui tohter, sellepärast et meie mõlemad, — kuulake mind paremini, — üksteisest ülihästi aru saame. Teie arvate, et mina seda kahesugust elu ei tunne, mida ma läbi pean elama? Meie, kas saate aru, parandamise wale ühes eluga, imesime ta enesesse emapiimaga, ja kui keegi nüüdsete olude juures katsuks õigust rääkida... Sa, ja... Kas teie wõite minu sõnade järele waltwada?"

Saige kuulab ahnelt ning ei pilgutanud mitte kordagi preestri kõne ajal filmi.

"Wiskame nüüd pilgu teie peale, — rääkis preester edasi. „Maailmas on üks wäike äraandja, kes ingli näol maailma mööda ümber käib. Käs kannab ta roosifid ning riputab nendega kahtluste mägesid üle, mis elu on fogunud; see on walskuse ingel ja teda katsutakse ilusaks! Paganad Greakamaal kummardasiwad teda, maailma wägewad armastasiwad ja austasiwad teda, sest et ta inimeste mõistust püretas ning neile kõike loodust wastu offa kujutas. Ta walitseb nüüdgi weel elus, jünmitab nüüdgi weel palju walskust ning rikub kõike tõsist, õiget. Mis pärast käite teie, sõjamehed, iga lord toredates, heledates, kulla ja hõbedaga ehitud mundrites? Mis pärast töötate teie iga lord muusika helide ja lehwivate lippude saatusel? Kas mitte ehk sellepärast, et jeda ärapeita, mis selle wälimise hülguse all warjul seisab? Kui teie õigust armastaksite, siis käiksite teie walgetes särkides, nagu lihunikud, et iga pisem wereplekk ta peal näha oleks, teie kannaksite siis nugasid käes, nagu lihaldikajad lihapoodides weriseid kirweid käes kannawad. Muusikantide asemel peaksite teie eneste ees hulujaid inimesi ajama, — inimesi, kellel mõistus sõja koleduste all fegi on läinud; lippude asemel peaksite teie jumulinasid kandma ning nende taga puusärkijid wedama!"

Haige teha hakkas enamast jälle framplikult kofku kiskuma, ta pani käed risti, nagu tahaks ta palmetada. Preestri nägu muutus: ta sai, kurjaks, andeksandmataks, seal paistis põlgatus ja vihawaen. Preester rääkis edasi:

„Sa oled loomu poolest hea inimene ja ma ei taha sinus mitte jeda head inimest karistada, waid jeda kurjust, mis sinule külge on hakanud, ja sinu karistus peab teistete eeskujuks olema. Kas tahad nende kolme furnukeha näha? Kas tahad?“

„Ei, Jumala pärast, ei!“ kiskendas haige; ta särk oli hirmu pärast üleni märg, higi jookkis tal ojana mööda teha.

„Tähendab, sina oled siis argpüts!“

Haige hüppas üles, nagu oleks teda mõni piitsaga löönud, ta näole ilmus rahuline olek, frambid jäiwad järele ja ta ütles koguni rahulisel toonil, nagu oleks ta täiesti terve.

„Mine minust, neetud preester, muidu ei wastuta ma oma tegude eest!“

„Ma lähen, aga waata, et sa mind uuesti tagasi ei kutsu, sellepärast, et ma enam ei tule,“—ütles preester.—

„Pea jeda meeles! Pea meeles, kui sa magada ei saa, et jee mitte minu süü pole, waid nende kolme süü, kes seal billardi toas lamawad. Waata siia!“

Preester kiskus billardi toa ukse pärani lahti, kust hirmus karbolihapu hais tупpa woolas.

„Waata! Haisuta! See ei ole mitte püsirohku hais! Peale niifuguse wägitüki ei wõi mitte kodu telegrafeerida.

„Waenlane on kangesti lüüa saanud: kolm surmut ja üks hullumeelne, tänu Jumalale!“ Selle wägitüki auks ei luuletata mitte laulusid ning ei riputata mitte uulitsaid lilledega üle, ega peeta ka tänu-jumalateenistusi kiirikutes! Siin ei ole mitte wõitluse wäli, siin on tapamaja! Sina oled aga lihunik!“

Bleichroden fargas woodist üles ning hüppas läbi atna wälja. Sue peal püüdsiwad teda soldatid kinni; ta hakkas neid hammustama. Ta löideti kinni ning saadeti esite haigemajasse, siis aga hospitalisse. Tohtrid tunnistasiwad teda hullumeelseks.

U õ p p.

